

Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру

Хаджиева Жанар Кумаровна
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
"Ұзынкөл ауданының білім беру бөлімінің
Бауман негізгі орта білім беретін мектебі" КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Функционалды сауаттылық-адамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау және оған тез бейімделу және жұмыс істеу қабілеті.

Қазақ тілі сабағында функционалды сауаттылықты қалыптастыру-бұл балаға нақты әлеуметтік ортада оның тіршілік әрекетін жүзеге асыру үшін ең аз қажетті болып саналатын әрі қарайғы әлеуметтік қатынастарда оқушының қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін білім, білік және дағды деңгейін беру. Сондықтан мектеп үшін өте маңызды мақсат туындайды: жеке элиталық оқушыларды өмірге дайындау емес, қажет болған жағдайда мамандығын тез өзгерте алатын, жаңа әлеуметтік рөлдер мен функцияларды игере алатын, бәсекеге қабілетті мобильді тұлғаны оқыту. Көптеген міндеттерді шешу педагог кадрлардың кәсіпқойлығына байланысты. Қазақстандық мектептің мықты әлеуеті оның мұғалімдер корпусы болуы тиіс. Мұғалім ақпараттандыру құралдарын қолдануға дайын болуы керек.

Сабақта функционалды сауаттылықты қалыптастыру-бұл балаға белгілі бір әлеуметтік ортада оның өмірін жүзеге асыру үшін қажет деп саналатын әрі қарайғы әлеуметтік қатынастарда оқушының қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін білім, білік және дағды деңгейін беру. Қазақ тілін оқыту үдерісінде функционалды сауаттылыққа қол жеткізудің түрлі жолдары бар деп ойлаймын.

Мұғалім осы немесе басқа тапсырманың қандай мақсатта орындалатынын нақты түсініп, түпкі мақсатқа жетуге қандай тәсілдер мен әдістерді түсінуі керек – оқушыларды қазақ тілінде сөйлеуге үйрету. Ол үшін мұғалім жағдаятты, ұжымдық өзара әрекеттесуді, сөйлеу-ойлау қызметіне қатысуды, жеке тұлғаға бағытталған тәуелсіз жұмысты қамтитын коммуникативті-бағытталған оқыту әдісін қолдануы керек.

Қазақ тілін оқыту үдерісінде функционалды сауаттылыққа әртүрлі тәсілдермен қол жеткізуге болады. Мұғалім осы немесе басқа тапсырманың қандай мақсатта орындалатынын нақты түсініп, түпкі мақсатқа жетуге қандай тәсілдер мен әдістерді түсінуі керек – оқушыларды қазақ тілінде сөйлеуге үйрету. Ол үшін мұғалім жағдаятты, ұжымдық өзара әрекеттесуді, сөйлеу-ойлау қызметіне қатысуды, жеке тұлғаға бағытталған тәуелсіз жұмысты

қамтитын коммуникативті-бағытталған оқыту әдісін қолдануы керек. Оң нәтиже-балалардың кесте құруға қатысуы, оқушылардың сөйлеуде лексиканы белсенді қолдана білуі, синонимдер көмегімен сөйлеуді әртараптандыру және байыту.

Бастапқы және орта буындағы ойын технологиялары әр сабақта болады. Барлық осы ойындар нақты өмірге, балалардың нақты контингентіне, белгілі бір сабаққа деген көзқарасына, жеке қабілеттеріне мүмкіндігінше жақын. Рөлдік ойын коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруға ықпал етеді.

Лексикалық қорды байыту, лингвистикалық ой-өрісін кеңейту, сөздің жарықтығы, қанықтығы үшін мен сабақтарда мақал-мәтелдерді, сөз тіркестерін, фразеологиялық бірліктерді, серігіту сәттері үнемі қолданамын.

Коммуникативтік сауаттылықты қалыптастыру топта, командада жұмыс істей білуді; басқа адамдарды өзіне қарай таңдай білуді; жаңа, үйреншікті емес талаптар мен шарттарға бейімделуді; топ жұмысын ұйымдастыруды, белсенді диалогта қазақ тілінің сөздерін пайдалана отырып қарым-қатынасты құруды, әңгімелесуді қолдауды қамтиды.

Сыныпта диалогты қолдану оқушылардың интеллектуалды дамуына және олардың оқу нәтижелеріне ықпал етуі мүмкін, сондықтан мен сабақта диалогтық оқытуды ұйымдастырудың әртүрлі әдістерін белсенді қолданамын.

Функционалды сауаттылықты қалыптастыру осындай резервтерді пайдалануды көздейді:

- тілдік білім мен этномәдени материалдың бағдары;
- тіл дамыту әдістемесінің мазмұнын жаңарту және кеңейту;
- сөйлеу қызметін ұйымдастыру бағыты;
- тыңдау, оқу, сөйлеу, жазу дағдыларын нақтылау;
- сөйлеу дағдысын жүйелеу және көлемін кеңейту;
- "қарым-қатынас" ұғымының күрделілігі мен әмбебаптығы;

Функционалды сауаттылық дағдылары қалыптасқан оқушы оқудың әртүрлі түрлерін (үйренуші, көруші, танысу) пайдалана алады. Мен оқушыларымды оқу мәтіндерімен, анықтамалықтармен, сөздіктермен мұқият жұмыс істеуге үйретуге тырысамын.

Тақырып бойынша жұмыстың соңғы шығармашылық кезеңінде мен балаларға жеке қабілеттерін, шығармашылығын көрсетуге, жұмысқа деген қызығушылығын және еңбек тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін жоба әдісін қолданамын.

Қазақ тілін оқытудағы жобалар әдісі қарапайым емес, бірақ тиімді болып саналады. Жобаларды қорғау барысында қазақ тілінде кеңінен талқылау жүргізілуде.

Сіздің әрі қарайғы жұмысыңызды түзету және жоспарлау үшін кері байланыс қажет. Сондықтан мен сабақта рефлексияны қолданамын. Оқу процесінде

тек білім ғана емес, сонымен бірге баланың сабақтан кететін әсерлері де маңызды екенін есте ұстаған жөн.

Мұндай тапсырмаларды қолдану балаларға өз ойларын нақты тұжырымдауға, білгендерін жақсы есте сақтауға мүмкіндік береді. Сабақ барысында әр баланың жұмысы міндетті түрде көтермеленеді, мен бәрін тыңдаймын.

Мұғалімнің мақсаты-білім беру және студенттерді жеке, әлеуметтік және кәсіби іс-әрекеттегі әртүрлі проблемалық жағдайларды шешуде қажетті білім алуға көмектесетін құралдарды қолдануға үйрету.